

Ympäristöministeriö

LAUSUNTO

kirjaamo.ym@gov.fi

25.1.2023

Dnro 025/2023

Asia: Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035 (VN/21836/2021)

KANSALLINEN LUONNON MONIMUOTOISUUSSTRATEGIA 2035

Ympäristöministeriö pyytää lausuntoja vuoteen 2035 ulottuvasta kansallisesta luonnon monimuotoisuusstrategiasta. Strategialla tavoitellaan luontokadon pysäyttämistä ja luonnon monimuotoisuuden kehityksen kääntämistä elpymisuralle.

Paliskuntain yhdistys on hyvillään kansainvälisistä ja kansallisista tavoitteista pysäyttää luontokato ja pyrkiä kääntämään vuosisatoja jatkunut kestämaton luonnon käyttö viimein elpymisuralle. Poronhoito on täysin luonnosta riippuvainen elinkeino ja kulttuuri. Luontokatoa pohjoisessa aiheuttaneet maankäyttömuodot, kuten voimakas metsätalous ja -teollisuus, soiden ojitukset, turvetuotanto, vesivoiman vuoksi valjastetut joet ja rakennetut tekoaltaat, muu energiantuotanto sekä kullanhuuhtonta- ja kaivostoiminta ovat kaventaneet paitsi luontoa, myös poronhoidon toimintaympäristöä monin tavoin. Poronhoitokulttuuri on joutunut ahtaalle ja elinkeinon jatkuvuus on vaakalaudalla.

Luontokadon ja ilmastokriisin torjuminen ovat rinnakkaisia suuria haasteita, joita ei ole mahdollista ratkaista toisista erillään. Ilmastonmuutos ja siitä aiheutuvat haasteet ovat pohjoisilla alueilla jo todellisuutta. Nämä asiat todetaan myös strategiassa sivulla 15: ”Luontokadon pysäyttäminen ja ilmastokriisin torjuminen vaativat entistä voimakkaammin yhteisiä ratkaisuja ja tarkastelua rinnakkain. Pohjoisilla alueilla ilmasto on lämmennyt jopa neljä kertaa nopeammin kuin maapallo keskimäärin. Tiedeyhteisön mukaan ilmastonmuutos ja luontokato ovat ongelmia, jotka johtuvat pitkälti samoista ihmisen aiheuttamista paineista, ja joita ei ole mahdollista ratkaista erillään toisistaan.”

Oikeudenmukainen kestävyysmurros, jota strategia pyrkii toteuttamaan, ottaa huomioon haavoittuvat ryhmät. Poronhoidon osallisuus luontokatoon on marginaalinen, mutta se on pohjoisen elinkeinoista haavoittuvien ilmastonmuutoksen myötä. Strategiassa ja toimenpiteissä luontokadon pysäyttämiseksi tulee huomioida alueen alkuperäinen, luontoperustainen kulttuuri ja elinkeino, joka ei ole luontokatoa suoraan aiheuttanut. Tämä edellyttää poronhoidon erityispiirteiden sekä poronhoitoalueen alueellisten eroavaisuuksien parempaa huomioon ottamista.

Poro on pohjoisessa ekosysteemin avainlaji ja se tulisi nostaa nykyistä paremmin ilmastokriisiä ja luontokatoa torjuvan politiikan keskiöön. Poronhoitoon ja sen alueellisesti kestävään järjestäytymiseen vaikuttaa merkittävästi muu maankäyttö erinäisissä muodoissaan. Tämä pitää huomioida niin poliittisissa strategioissa kuin alueellisessa maankäytön ja luonnonvarojen käytön suunnittelussa nykyistä paremmin.

Pohjoisen viimeiset vanhat metsät ja luonnontilaiset alueet tulee suojella teolliselta maankäytöltä. Näin torjuttaisiin pohjoista luontokatoa sekä tuettaisiin pohjoisen luonnon ja poronhoidon sopeutumista ilmastonmuutokseen.

Suo- ja metsäluonnon monimuotoisuuden palauttaminen ja esimerkiksi metsätalouskäytäntöjen kehittäminen luonnon monimuotoisuutta paremmin huomioivaksi on paitsi monimuotoisuuden myös porolaidunten ennallistamista. Kun ennallistaminen toteutetaan alueelliset ja paliskuntakohtaiset erityispiirteet huomioiden, on tämä samalla keskeisin toimenpide, jolla voidaan edistää poronhoidon ilmastonmuutokseen sopeutumista ja ilmastokestävyyden kasvattamista.

Poro ja luonnon monimuotoisuus

Poro on pohjoisessa ekosysteemin avainlaji. Tunturipeuran puolikesynä muotona, se on myös aidosti kotoperäinen laji. Poronhoito on muovautunut poron rinnalla pohjoisen ekosysteemeihin erittäin hyvin sopeutuneeksi elinkeinoksi. Jo nykyisellään poro hillitsee ilmastonmuutosta pohjoisessa ja on mahdollista, että porolaidunnus kohoaa pitkällä aikavälillä nykyistä merkittävämpään rooliin niin ilmastonmuutoksen hillinnässä kuin luonnon monimuotoisuuden suojelussa.

Porolaidunnus estää tunturialueiden metsittymistä ja ylläpitää tiettyjä tunturibiotooppeja. Varsinkin heinä- ja/tai saravaltaiset tunturibiotoopit lisäksi poistavat hiiltä ilmakehästä ja siirtävät sitä maaperään. Matalakasvuiset heinäkavut sijoittavat yhteytyksen tuotteet ensisijaisesti maanalaisiin kasvinosiin, josta hiili siirtyy maaperään kuolleena kasvimassana.

Porolaidunnus vähentää pusikoitumista, pitää tunturit avonaisina ja sitä kautta lisää merkittävästi säteilyn heijastumista takaisin ilmakehään lumipeitteisenä aikana. Porolaidunnus vaikuttaa myös maaperän hiilitaseen muutokseen. Poro on yksi keskeinen tekijä, joka hidastaa tunturiluonnossa ilmaston lämpenemistä ja ilmastonmuutoksen lajien monimuotoisuutta kaventavia vaikutuksia. Poro auttaa arktisen luonnon monimuotoisuuden suojelussa lämpenevässä ilmastossa esimerkiksi estämällä pienten ja hitaasti kasvavien lajien katoamista.¹

Muun maankäytön levittymisen myötä, poronhoidon toimintaympäristö on kuitenkin merkittävästi kaventunut kaikkialla poronhoitoalueella. Myös tunturialueilla, muun maankäytön, kuten koirilla tapahtuvan metsästyksen, matkailun ja luvallisen tai luvattoman maastoliikenteen vaikutukset näkyvät voimakkaasti. Maankäytöllä on moninaisia vaikutuksia poronhoidon kestävään alueelliseen järjestymiseen ja laidunten käytettävyyteen. Maankäytön vuoksi poronhoidon sopeutumismahdollisuudet ilmastonmuutoksen riskien edessä ovat myös merkittävästi kaventuneet. Tämä tulisi huomioida nykyistä paremmin myös luonnon monimuotoisuusstrategiassa.

Yksityiskohtaiset kommentit strategiaan

Ilmastonmuutos on neljä kertaa nopeampaa pohjoisilla alueilla. Strategiassa tunnistetaankin tunturialueen lajisto, joka on erityisesti uhattuna ilmastonmuutoksen vuoksi. Sivulla 26 todetaan myös tosiasia, joka näyttää vääjäämättömältä: ”Kylmimpiin olosuhteisiin sopeutuneita lajeja tulee Suomesta todennäköisesti häviämään, kun ilmasto lämpenee ja esimerkiksi palsasuot ja lumenviipymäympäristöt häviävät.”

Sivulla 31 noteerataan tunturialueiden keskeisimmät elinkeinot: matkailu ja porotalous. Strategiassa annetaan kuitenkin ymmärtää, että vain porolaidunnuksella olisi vaikutusta tunturiluonnon tilaan, vaikka

¹ ks. lähdeviitteet

matkailu, ja esimerkiksi syksyaikainen koirametsästys, joka osaltaan on tunturialueiden luontomatkailla, vaikuttaa hyvin paljon porojen laidunrauhaan ja mahdollisuuksiin valita laidunalueita.

Paliskuntain yhdistys huomauttaa, että ”ylilaidunnus” ei ole porolaidunnuksen kasvillisuus- ja maaperävaikutuksia tutkivien asiantuntijoiden käyttämä termi. Laidunnuspaine on oikeampi. Tuntureiden lajisto on vuosimiljoonien aikana kehittynyt rinnakkain ja sopeutunut voimakkaaseenkin laidunpaineeseen ja sen vaihteluihin. Voimakaskin laidunpaine kuuluu siten tunturiluonnon luonnontilaan.

Poronhoito on keskeinen toimija tunturiluonnossa. Tunturit ovat poronhoidon muovaamaa kulttuurimaisemaa ja poroja on kiittäminen tuntureiden avoimina säilyttämisestä. Koska ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat niin moninaiset ja monin osin vielä ennakoimattomatkin, on kriittisen tärkeää keskittyä tunturiluonnon suojelussa yhtäaikaaisesti myös poronhoidon toimintaedellytysten suojeluun.

Tavoite T3: *Talouskäytön piirissä olevia (suojelemattomia) elinympäristöjä tulee käsitellä, hoitaa ja käyttää siten, että niiden lajistolle tärkeät keskeiset rakennepiirteet vahvistuvat selkeästi vuoteen 2030 mennessä.*

Tavoite 3.6

Tulee huomioida, että tunturiluonnon tilaan vaikuttavat ilmastonmuutoksen ohella muutkin elinkeinot kuin porotalous. Muut maankäyttömuodot (esimerkiksi matkailu eri muodoissaan, metsästys ja malminetsintä) vaikuttavat porojen laidunkierron toimivuuteen tai sen järjestämiseen, mikä taas vaikuttaa tunturiluontoon monin eri tavoin.

Sivulla 66 todetaan tarve tutkimushankkeelle: ”Ympäristönmuutoksiin sopeutumisen näkökulmasta on keskeistä toteuttaa kokonaisvaltainen, saamelaiset osallistava, poronhoidon luonnon monimuotoisuusvaikutusten sekä poronhoitoon vaikuttavien muiden maankäyttömuotojen arviointiin tähtäävä tutkimushanke.” Myös porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmat nähdään mahdollisuutena kehittää laidunkierrojärjestelmiä ja parantaa laidunalueiden käytettävyyttä. Hoito- ja käyttösuunnitelmissa tulisi kuitenkin kyetä huomioimaan muu maankäyttö. Jos sitä ei huomioida tai pystytä ohjaamaan, ei suunnitelmia ole välttämättä mahdollista toteuttaa suunnitellulla tavalla.

Tutkimustietoa porolaidunnuksen vaikutuksista tunturialueilla on olemassa (ks. esim. lähdeviitteet). Lisätutkimustarpeen tunnustaminen on kuitenkin hyvä asia. Tunturilajiston uhanalaisuuteen vaikuttaa ilmastonmuutos monin eri tavoin: 1) lämpeneminen suosii tiettyjä kasvilajeja, toisten kustannuksella, 2) tietyt jäkälälajit näyttävät väistyvän/katoavan mm. huonon jäätyamisen sietokyvyn vuoksi (ilmastonmuutos lisää jäätymistä tunturialueilla), 3) hyönteisten massaesiintymät lisääntyvät ja tihentyvät (tunturimitarituhot), 4) jyrksijöiden esiintymisessä voi tapahtua isoja muutoksia. Näiden lisäksi on porojen laidunnus ja tähän vaikuttava muu maankäyttö sekä näiden kaikkien asioiden yhteisvaikutukset. Monimutkaisen kokonaisuuden hahmottaminen edellyttää lisäresursseja maankäytön ohjaukseen, tutkimukseen, tutkijoiden ja paliskuntien yhteistyöhön.

Nykyistä paremmin olisi tunnistettava ja otettava käyttöön myös porolaidunnuksen positiiviset vaikutukset tunturilajiston suojelussa.

Tavoitteeseen T20.1 (sivulla 67) tulee lisätä kotiseutualueen kuntien, Lapin liiton ja Metsähallituksen lisäksi Tukes toimimaan yhdessä Saamelaiskäräjien kanssa, jotta valtion eri viranomaisten samanaikainen toiminta tulee huomioiduksi. Myös saamelaisten kotiseutualueen paliskunnat voisi mainita.

Lopuksi Paliskuntain yhdistys huomauttaa, että Akwé: Kon -ohjeistuksen sijaan käyttöön on vakiintunut käsite Akwé: Kon -ohjeet (toimintamalli Akwé: Kon -ohjeiden soveltamisesta Metsähallituksen ja Saamelaiskäräjien välisessä yhteistyössä²).

Yhteenveto

Ilmastonmuutos kiihdyttää luontokatoa. Pohjoiset alueet, luonnonympäristöt ja luonnonympäristöistä riippuvaiset elinkeinot ja kulttuurit ovat erityisen haavoittuvaisia ilmastonmuutoksen myötä tuleville muutoksille. Poronhoito on pohjoinen, täysin luonnosta riippuvainen kulttuuri ja elinkeino, joka kuuluu haavoittuviin ryhmiin. Poronhoidon pitkät perinteet ja ikimuistoinen nautintaoikeus, poronhoidon harjoittamisoikeus, on todettu ja tunnustettu lainsäädännön tasolla (poronhoitolaki 848/1990, 3 §). Poronhoidon taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen merkitys on suuri koko poronhoitoalueella, joka kattaa noin kolmasosan Suomen pinta-alasta. Poronhoitoalue kattaa Lapin maakunnan (Kemi-Tornion aluetta lukuun ottamatta) sekä pohjoisosat Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakunnista.

Poronhoidon harjoittamisen edellytykset tulee jatkossakin lakisääteisesti turvata koko poronhoitoalueella. Lisäksi tulee turvata saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytykset.

Poronhoito on alkutuotannon aloista omaleimaisin, minkä vuoksi se pitäisi huomioida omana kokonaisuutenaan strategiassa. Saamelaiskulttuuri tulee huomioida omana kokonaisuutenaan.

On erittäin tärkeää, että laidunpaineen säätelyn ja ilmastonmuutoksen vaikutusten yhteisvaikutuksia ennakoidaan tieteelliseen tutkimukseen ja asianosaisten paliskuntien yhdessä tuottamaan tietoon nojaten.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

sh/ao

Lähdeviitteet:

Beest M, Sitters J, Ménard C, Olofsson J (2016). Reindeer grazing increases summer albedo by reducing shrub abundance in Arctic tundra. *Environmental Research Letters*, doi:10.1088/1748-9326/aa5128

Cohen J, Pulliainen J, Ménard C B, Johansen B, Oksanen L, Luojus K ja Ikonen J (2013). Effect of reindeer grazing on snowmelt, albedo and energy balance based on satellite data analyses, *Remote Sens. Environ.* 135, s. 107–17

² Hyväksytty Saamelaiskäräjien kokouksessa 4/2019, 30.10.2019, 6 §

Kaarlejärvi E, Eskelinen A, Olofsson J (2017). Herbivores rescue diversity in warming tundra by modulating trait-dependent species losses and gains, *Nature Communications*. DOI: 10.1038/s41467-017-00554-z, löytyy: <https://phys.org/news/2017-09-reindeer-grazing-tundra-diversity-climate.html#jCp>

Köster K, Berninger F, Köster E, Pumpanen J (2015), Influences of reindeer grazing on above- and below-ground biomass and soil carbon dynamics. *Arctic, Antarctic and Alpine Research* 47:495-503

Parker TC, Thurston AM, Raundrup K, Subke J, Wookey PA & Hartley IP (2021) Shrub expansion in the Arctic may induce large-scale carbon losses due to changes in plant-soil interactions. *Plant and Soil*, 463 (1-2), pp. 643-651. <https://doi.org/10.1007/s11104-021-04919-8>

Stark S, Horstkotte T, Kumpula J, Olofsson J, Tømmervik H, Turunen M (2023) The ecosystem effects of reindeer (*Rangifer tarandus*) in northern Fennoscandia: Past, present and future. *Perspectives in Plant Ecology, Evolution and Systematics*, 58 (2023), s.1-12, <https://doi.org/10.1016/j.ppees.2022.125716>

Stark S, Horstkotte T, Kumpula J, Olofsson J, Tømmervik H, Turunen M (2022). CHARTER Synthesis on the effect of grazing and trampling on plant biodiversity. A case study of northernmost Fennoscandia.

Vuorinen KEM, Oksanen L, Oksanen T, Pyykkönen A, Olofsson J, Virtanen R (2017). Open tundra persist, but arctic features decline – Vegetation changes in the warming Fennoscandian tundra. *Glob Change Biol*. 00:1-14. <https://doi.org/10.1111/gcb.13710>

Ylänne H, Madsen RL, Castaño C, Metcalfe DB, Clemmensen KE (2021). Reindeer control over subarctic treeline alters soil fungal communities with potential consequences for soil carbon storage. *Global Change Biology*, 27 p.4254-4268

Ylänne H, Olofsson J, Oksanen L, Stark S (2018). Consequences of grazer-induced vegetation transitions on ecosystem carbon storage in the tundra. *Functional Ecology* 32:1091-1102, <https://doi.org/10.1111/1365-2435.13029>